102 1B
KISWAHILI KARATASI 1B
OCT./NOV. 1999
SAA: 2 ½

UFAHAMU

Soma makala yafuatayo kisha ujibu maswali

Mwanamke wa kisasa anazaliwa na kukulia katika mazingira yaliyobadilika mno. Matazamio yake maishani ni tofauti na yale ya wanawake walioishi mapote mawili yaliyopita; wanawake makamu ya nyanyake na mamaake-kuu.

Yeye hatarajii kuzaliwa, kukua, kuolewa, kuwa mke wa bwana, kumzalia watoto, na daima dawamu kuwa ‘mwendani wa jikoni’ akawapikia watoto na bwanake chakula; na akitoka jikoni aelekee shambani kulima, kichakani kuchanja kuni, mtoni kufua nguo na kuteka maji ya kutumia nyumbani. Mwanamke wa kisasa huandamana na mwanamume. Akanyangapo mume naye papo huutia wayo wake.

Mwanamke wa kisasa huenda shule na kujifunza yote yafunzwayo huko. Hushindana na wanawake kwa wanaume na kuibuka mshindi si mara haba. Huibuka mshindi katika masomo ya lugha, historia, jiografia, hesabu, sayansi na mengineyo, sawa na mwanamume.

Mwanamke wa kisasa hutaka kufanya kazi za kibega, akazifanya. Akataka kuwa mwalimu, akawa. Akataka kuwa daktari, akafanikiwa. Almuradi, siku hizi mwanamke hufanya kazi yoyote ile afanyayo mwanamume. Kuna wanawake marubani wa ndege, masonara, waashi, wahandishi, madereva wa magari, mawakili, mahakimu, mawaziri wakuu na hata marais wa nchi. Hakuna kazi isiyofanywa na mwanamke siku hizi.

Mwanamke wa kisasa hateswi akafyata ulimi. Anapohiniwa yeye hupigania haki yake kwa dhati na hamasa. Katu hakubali ‘mahali pake’ katika jamii alipotengewa na wanaume wenye mawazo ya kihafidhina yaliyopitwa na wakati.

Siku hizi mwanamke huolewa tu wakati amepata kazi ya kumwezesha kujikimu maishani au pale anapokuwa na hakika kwamba biashara yake, iwapo ni mfanyi biashara, imepiga hatua ya kutomrudisha ukutani.

Mwanamke wa kisasa haamuliwi katika jambo lolote, bali hufanya maamuzi yake mwenyewe. Kwa upande mwingine, mwanamume wa ‘kisasa’, ambaye bado amefungwa pingu na taasubi za kiume, hapendezwi na mwanamke huyu. Huuma kidole akatamani ya kale, lakini wapi! Analazimika kumkubali mwanamke huyu kama mshirika sawa maishani, na kuishi naye, apende asipende. Shingo upande analazimika kukubali kwamba mabadiliko haya sio mithili ya kiwingu kipitacho, bali ni ya aushi.

MASWALI:

a) Msemo ‘mwendani wa vijungu jiko’ unadhihirisha hali gani ya mwanamke katika jamii? (alama 2)

http://atikaschool.org
sales@mulyanfranchise.com [0728 450 425]

b) Jamii imemfanya mwanamke kuwa hayawani wa mizigo. Fafanua (alama 2)

c) Eleza maana ya 'akanyagapo mume papo huutia wayo wake.' (alama 2)

d) Zungumzia maswala ya ndoa na elimu huku ukilinganisha mwanamke wa kiasili na wa kisasa. (alama4)

e) Mwanamume wa kisasa anamwonaje mwanamke wa kisasa? (alama 2)

f) Taja mifano minne ya 'mawazo ya kihafidhina. (alama 4)

g) Eleza maana ya:

(i) Akafyata ulimu……………………………………………

(ii) Ukatani…………………………………………………….

(iii) Taasubi za kiume……………………………………….

(iv) Aushi…………………….……………………………….. (alama 4)

2. **MUHTASARI**

Soma makala yafuatayo kisha ujibu maswali

Siku hiyo nilipitia mahali hapo kama nilivyokuwa nikimuona siku hizi zote, mwaka nenda mwaka rudi. Nilisimama huku nikishangaa kwa mara nyingine tena.

Nilikuwa najitayarisha kujiendea na hamsini zangu mtu huyo alipojipinda kwa mbali sana. Kwa hakika nilidhani macho yangu yananihadaa. Nikafikicha macho yangu nikitumia nishati yote iliyomo mwilini mwangu ili niyatoe matongo ambayo nilituhumu kwamba ni akili yangu tu iliyokuwa imeniadaa, nikaamua kuendelea na safari yangu kwenda kujitafutia riziki.

Hatua ya kwanza na ya pili, moyo haukunipa. Sauti katika kilindi cha moyo wangu ikanisihi na kunitafadhalisha nitazame nyuma. Kutupa jicho nyuma, nikamnasa mtu huyo akeguka! Nikashtuka sana! Jambo la kwanza nildhani macho yangu yameingiwa na kitu kilichoyafanya kuona mambo yasiyokuwepo. Pili, nilidhani iwapo niliyoyaona yana msingi wowote, basi huenda ama nina wazimu, au yule mtu ni mzuka, hasa kwa vile ilionekana ni mimi tu nimuonaye. Nilikikuwa niko katika hali ya kufanya uamuzi kuhusu dhana zangu hizi aina aina mtu huyo alipojigeuzageuza, kisha akafunua macho! Moyo ulinienda mbio. Nilitaka kutifua vumbi ili wazimu usinizidie, lakini sikupata nafasi. Mtu yule alijizoazoa na kuketi kitako. Kisha akatokwa na maneno katika lugha iliyofanana sana na Kiswahili. Niliyaelewa aliyokuwa akisema.

Ajabu ya maajabu, mtu huyo alidai ya kwamba tangu alipolala kivulini hapo tangu jana baada ya chakula cha mchana, hakuota ndoto hata moja bali usingizi wake ulikuwa mithili ya gogo! Sasa nilikuwa na hakika kwamba ikiwa mimi sina wazimu, basi kiumbe yule aliyevaa ngozi iliyochakaa sana katika mpito wa miaka hakika ana wazimu. Nilitaka kuhakikisha, hivyo nilimkumbusha kwamba amelala mahali hapo kwa muda wa miaka mingi sana.

http://atikaschool.org sales@manyamfranchise.com [0728 450 425]

Kusikia hayo alianza kunikagua. Akasema nimevaa kizungu. Akanitajia tofauti nyingi baina ya vijana aliowazoea na mimi. Mwisho wa yote akauliza kama siku hiyo si tarehe kumi na nane mwezi wa pili mwaka wa 1897. Nikadhani anafanya mzaha kwa hivyo nikacheka.
Nilipoona kicheko changu kinamuudhi, nikamwambia siku hiyo ni tarehe kumu na nane mwezi wa pili mwaka wa 1997. Nilipoona ameshangaa kwa dhati, nikagundua ukweli.
Alikuwa amelala kwa karne nzima!.

MASWALI

a) Eleza hoja nne muhimu zinazojitokeza katika aya tatu za mwanzo. (Maneno 75-85) (alama 12)

b) Kwa maneno yako mwenyewe, fupisha aya mbili za mwisho bila kubadilisha maana. (Tumia maneno 40-50) (alama 8)

3. MATUMIZI YA LUGHA

A:

a) Jaza kiambishi kifaacho:
Ume__________ ona kalamu nyekundu ziliz_______potea? (alama 2)

b) Andika kwa umoja
Tumewaondoleeni matatizo yenu, yafaa mtushukuru. (alama 2)

c) Nyambua vitnzi vifuatavyo ili kupata majina (nomino) mawili mawili tofauti:
(i) Kumbuka
(ii) Shona
(iii) Cheka

d) Ondoa- amba-bila kubadilisha maana. (alama 6)
(i) Kuimba ambako kulisifika siku nyingi sasa kunatia shaka (alama 1)
(ii) Mibuni ambayo hupandwa wakati wa mvua hustawi (alama 1)

e) Sahihisha:
Siku hizi mahitaji imezidi na pesa haitoshi (alama 1)

f) Akifisha:
Sijaona kitabu kizuri kama hiki utaniazima siku ngapi bashiri alimuliza sijaona. (alama 4)

g) Eleza maana mbili za sentensi:
Jua nisemalo ni muhimu kwetu. (alama 2)

sales@manyamfranchise.com [0728 450 425] http://atikaschool.org

h) Kiambishi- U-hutambulisha majina yote ya ngeli ya U (umoja). Hata hivyo baadhi majina hay huchukua viambishi tofauti tofauti katika wingi. Orodhesha majina ma kama hayo, kisha uonyeshe viambilshi hivyo tofauti vya ngeli (Katika umoja na Wingi)

B:

(a) (i) andika methali nyingine yenye maana sawa na Mwenya kelele hana neno. (alama 2)

(ii) Eleza maana ya misemo:
I Hana mwiko
II Ametia mbugi miguuni (alama 2)

b) Tunga sentensi mbili kuonyesha tofauti kati ya:
(i) Tega
(ii) Tenga (alama 2)

c) Eleza maana mbili kuonyesha tofauti kati ya;
(i) Rudi
(ii) Funza (alama 2)

d) Jumba la kuhifadhi vitu vya kale ili watu wavitazame huitwa (alama 2)

e) Andika kwa tarakimu;
Nusu kuongeza sudusi ni sawa na thuluthi mbili (alama 2)

f) Jaza kiungo cha mwili kifaacho:
i) ……………………ya jicho hurekebisha kiasi cha mwanga uingiao kwenye jicho. (alama 1)
ii) Saa hufungiliwa kwenye………………..cha mkono (alama 1)

g. i) Mjukuu ni wa babu; mpwa ni wa…………………. (alama 1)
ii) Tunachunga unga, tunapeta…………………….. (alama 1)

http://atikaschool.org
sales@manyamfranchise.com [0728 450 425]